

Strategi for sprog og læsning i Allerød Kommune

Marts 2019

Indledning

I Allerød Kommune arbejder vi ud fra et fælles børne- og læringssyn på hele 0-18 årsområdet. Børne- og læringssynet er fundamentet for det pædagogiske arbejde i dagtilbud, skoler og klubber og for arbejdet i forvaltningen. Læringssynet er vores fælles afsæt, der kvalificerer og understøtter det pædagogiske arbejde, vi allerede gør.

Vores børne- og læringssyn er baseret på, at børn og unge skal udvikle sig til hele mennesker, hvor både faglige, personlige og sociale kompetencer er lige vigtige. Vi tror på, at alle tre kompetenceformer er afgørende for et velfungerende og berigende liv med trivsel og aktiv deltagelse i de fællesskaber, børn og unge indgår i. Alle børn og unges skal stimuleres til, at de bliver så dygtige, som de kan og have mulighed for at realisere deres eget potentiale. Vi skal udfordre dem til at udvikle sig i trygge omgivelser med nærværende voksne.

En af de meget vigtige færdigheder i livet – både som barn, ung og voksen er at kunne beherske kommunikative og sproglige kompetencer, idet kommunikation og sprog er den lim, der binder os socialt sammen. Kommunikation og sprog er adgangsgivende til sociale fællesskaber og afspejler relationen mellem mennesker. Et komplekst og nuanceret sprog er afgørende for børns udvikling og dannelse, idet sprog giver børn mulighed for at ytre sig om tanker, følelser, refleksioner og viden om verden.

Derfor er udviklingen af gode kommunikative og gode sproglige kompetencer et mål i sig selv.

I Allerød Kommune ønsker vi derfor at intensivere indsatsen for den tidlige sprogudvikling hos de meget små børn i vores sundhedspleje og dagtilbud og videre ind i MiniSFO'en. Men derudover ønsker vi at intensivere fokus på udviklingen af børnenes skrive- og læsekompetencer i skoletiden, således at vi sikrer at alle børn udvikler deres fulde sprog, læse og skriftsproglige potentiale¹.

Vi ønsker med dette papir at beskrive på hvilket sprog og læsesyn, som vores pædagogiske og didaktiske praksis er funderet på samt beskrive den strategi, som vi arbejder med ud fra en helhedsforståelse af børnenes liv fra 0-18 år.

Sprog og læsesyn i Allerød Kommune

I Allerød Kommune har vi et bredt sprog- og læsesyn. Børn og unge i Allerød skal udvikle sig til kompetente sprogbrugere både ved mundtlighed og ved brugen af forskellige teksttyper. Den pædagogiske didaktiske ramme skal hjælpe alle børn og unge til at blive nysgerrige på at forstå sig selv og andre og på at lære at lære.

I barnets tidlige sprogtilegnelse er legen en vigtig arena for barnets udvikling af ordforråd, sætninger og kommunikative kompetencer. Sproget skal ses i forhold til den funktion det sproglige udtryk har i den givne kontekst. For børn og unge er sproget et vigtigt redskab både i forhold til form, indhold og funktion.

¹ Fremover anvendes alene termen sprog og læsestrategi – men deri tænkes også udviklingen af skriftsproget som en meget vigtig del af børnenes sproglige og læsemæssige udvikling.

Sprog og kommunikation, som omfattende gestik, mimik, kropskontakt, blikkontakt, imitation, toneleje og ord er en forudsætning for at skabe en fælles forståelse mellem mennesker både verbalt og non-verbalt. Spontane og umiddelbare kropslige reaktioner og udtryk er forløbere for mere eksplicit kommunikation og brug af sprog. De er fundamentet for alt meningsfuldt socialt liv, al samvær og interaktion og forståelse mellem mennesker – og er i sig selv en meningsfuld måde at tænke på.

Allerød Kommunes sprogforståelse er derfor bredt funderet, og forholder sproget til dels det indholdsmæssige (det funktionelle) og dels til sprogets formelle opbygning, sprogets delelementer (det strukturalistiske). Det betyder, at vi tilstræber at have en funktionalistisk tilgang til metoder og pædagogiske redskaber, der kan hjælpe børn og unge, som er i sproglig udfordringer.

Den funktionalistiske tilgang er at sprog som udgangspunkt ikke adskilles fra den person, som frembringer det, og de situationer det frembringes i. Kontekst bliver med dette udgangspunkt helt centralt. Vores sproglige udtryk er ikke kontekstløse. Sproget skal ses i forhold til den *funktion* det sproglige udtryk har, i den givne kontekst. Hver enkelt kommunikationsproces er helt unikt kontekstualiseret af hver deltager. Vi antager som udgangspunkt, at kommunikation er forudsætningen for sprog, dvs. at sprog forudsætter, at der er et kommunikativt behov.

Den strukturalistiske tilgang betoner endvidere, at sproget skal forstås som et yderst vigtigt redskab. Et redskab, som børn og unge skal kunne tackle og håndtere på både form, indhold og funktion. Det er de tre dimensioner af sproget, som nyere forskning peger på, hænger tæt sammen, og som påvirker hinanden. Og for børn og unge som har sproglige udfordringer, er det nødvendigt, at vi ved noget om, hvordan vi finder frem til præcis, hvor udfordringen er for det enkelte barn og den unge, ligesom vi skal have viden om, hvad vi skal gøre med denne viden for at støtte og hjælpe lige præcis, hvor der er behov. Denne tilgang kan kobles til f.eks. sprogvurderinger og tests.

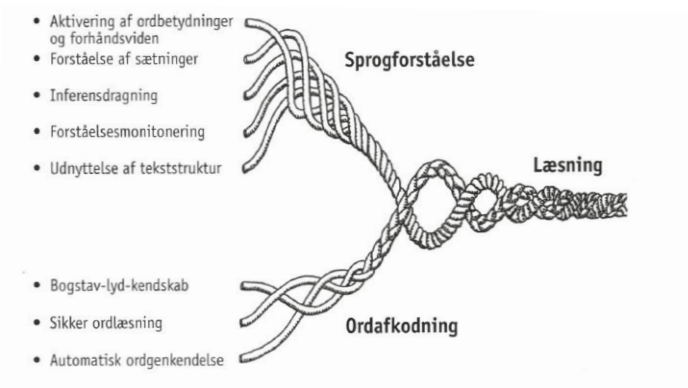
Allerød Kommunes sprog- og læsesyn baserer sig som nævnt på begge tilgange og er således et bredt sprog- og læsesyn. Det brede sprog- og læsesyn i Allerød kommune skal understøtte at mundtlighed, læsning og skriftlig fremstilling i en skolekontekst vil omhandle, at børn og unge får en forståelse for og bliver i stand til at indgå i sociale relationer, at indgå i lærings- og arbejdsrelationer, samt at de opbygger evnerne og lysten til at kunne være deltagende og selvstændigt agerende i det demokratiske samfund.

Børns skriftsproglige udvikling er ikke kun en kognitiv, individuel indre proces, hvor eleverne lærer at læse og skrive, med det formål at kunne tilegne sig viden og kunne formidle viden. Det er også en vifte af aktiviteter i en social praksis, hvor børnenes sprog-, læse- og skrive-kompetencer udvikles med baggrund i både den kognitive- og den sociokulturelle tænkning. De skal guides til at udvikle deres evner til problemløsning gennem undervisning i relevant læsning af mange forskellige typer tekst samt fremstilling af samme.

Vores sprog og læsesyn er det teoretiske og erfaringsbaserede pædagogiske og didaktiske fundament som hele vores sprogindsats fra sundhedsplejen til vuggestue til børnehave til minisfo, SFO og skole bygger på – samt hele læse og skriftsprogsindsatsen i skolen. Formuleringen af sprog og læsesynet er sket med henblik på at sikre, at der arbejdes målrettet med de yngste børns tilegnelse af kommunikative og sproglige kompetencer, for at sikre, udvikle og understøtte den enkelte barns tilknytningskompetence, og at der er en rød tråd og en lige linje på sprog- og læseindsatsen i hele 0-18 årsområdet.

I den enkle læsemodel nedenfor fremhæves læsning som kombinationen af ordafkodning og sprogforståelse. Børn lærer skriftsproget ved at engagere sig, ved at interagere med voksne og ved at se og høre voksne, der demonstrerer læsning og skrivning. På skolerne i Allerød giver vores brede læsesyn

mulighed for, men samtidig også en forpligtigelse til, at planlægge og udføre skriftsproglig undervisning i alle fag.

Figur 2.1: Den enkle læsemodel: Centrale komponenter i læseforståelse (frit efter Scarborough 2001, ber efter Oakbill, Cain & Elbro 2015).

Det brede sprog- og læsesyn er funderet på, at den gode og udviklende undervisningen i skriftsprog baseres på forskellige tilgange og har som grundforudsætning at en tidlig indsats fra alle omkring barnet vil skabe den bedste udvikling af barnets og børneårgangens læse- og skrive-funktion. Undervisningen af vores skolebørn tager i alle fag udgangspunkt i teamsamarbejde, som igennem de lokale læsevejlederes medpraktiserende og vejledende rolle på skolerne skaber en ramme for skriftsproglig udvikling i alle fag.

Læsning og skrivning er hinandens forudsætninger. Som nævnt er børns skriftsproglige udvikling ikke kun en individuel proces, hvor børn lærer at læse og skrive. Det er også en vifte af aktiviteter i en social praksis, hvor børnenes sprog-, læse- og skrivekompetencer udvikles. Børns læsekompetencer udvikles bedst gennem en vekslen og en afbalancering af flere forskellige teoretiske tilgange til læsning. Læsningen er ikke et fag, men en kompetence, som skal understøttes og udvikles i alle de sammenhænge barnet befinder sig i.

Alle lærere har derfor et ansvar for at støtte eleverne til at beherske det faglige ordforråd og sprogbrug, der knytter sig til deres undervisningsfag. Eleverne støttes vha. stilladsering, der giver eleverne "knager" til forståelse og støtte til læsning i faget. Knagerne til faget, udvælges med baggrund i en forståelse af, at læsning er mere end en teknikalitet, som rummer afkodning og sprogforståelse, læsning er også et redskab med et formål. Læsning med formål inkluderer at undervisningen skaber en bevidsthed om, at sprogforståelse aldrig er neutral men vil variere alt efter hvilke aktører, som deltager i den kontekst og de situationer, hvori sproget udspiller sig.

På Allerøds specialskoler og specialafdelinger er der fokus på at give børn uden talesprog eller med svære kommunikative udfordringer muligheder for at ytre sig. Børn med denne form for funktionshæmning bliver kompenseret med talemaskiner, tegn til tale eller anden form for billedudpegningsbog. På den måde støttes også denne børnegruppe i den identitetsdannende kommunikative udvikling, der er nødvendig for at blive livsduelig i relationer mennesker imellem samt gøre sig gældende i det demokratiske samfund, vi lever i.

Strategi for sprog- og læseindsatsen på 0-18 års området

Vi ønsker med denne strategi at sikre, at alle børn får mulighed for at udvikle de sprog og læsekompetencer, der på bedste vis understøtter deres videre uddannelse og deltagelse i samfundet som aktive medborgere. Med strategien ønsker vi at betone, at vi alle har et fælles ansvar for, at alle børn udvikler funktionelle sprog-, læse- og skrivekompetencer.

Ønsket med denne strategi er at alle de professionelle – lærere såvel som pædagogisk personale i vores dagtilbud, skoler og fritidstilbud – samt børn, unge og deres forældre, er bevidste om, at de har et fælles ansvar for sproglig udvikling, læsning og udvikling af læsestimulerende aktiviteter og miljøer. Det er vigtigt, at de professionelle bliver klædt bedst muligt på til at vejlede forældrene - og gå i dialog med dem - om den opgave de har i forbindelse med deres barns sprog- og læseudvikling.

I disse år forskes der meget i læsning og sprogtilegnelse. Det giver os ny viden på området. Det er vigtigt, at vi løbende lader resultaterne af den nyeste forskning indgå i institutionernes og skolernes arbejde med sprog og - læseudvikling.

I de sidste 15 år har der i hele landet været meget opmærksomhed på børns læse- og skrive udvikling. I Allerød kommune har denne opmærksomhed betydet at der i dagtilbud og skoler, har været igangsat forskellige indsats for at forbedre børnenes sprog – og læseudvikling. Det er vigtigt at fastholde og videreudvikle de markante og positive resultater, som disse indsatser har medført. Denne strategi skal ses i forlængelse af det arbejde der allerede pågår kombineret med et ønske om at brede arbejdet med sprog og læsning ud over hele 0-18 års området.

Børn, som i dag begynder i dagtilbud og skoler, har helt andre forudsætninger end deres forældre havde. De møder tale- og skriftsproget gennem mange typer medier; telefon, computer, tv, iPad, bøger osv. Læsning har ændret sig fra at være noget, der primært var knyttet sammen med bøger, til at foregå i mange sammenhænge og i mange typer af medier. Begrebet "en tekst" er blevet kraftigt udvidet. Børn skal kunne forstå, fortolke, skabe og bearbejde skriftlige materialer i forskellige kontekster herunder ikke mindst den digitale.

Den tidlige indsats i dagtilbud

Børn lærer sprog ved at være aktive og eksperimenterende sprogbrugere i dialog med andre, lige fra de bliver født. Derfor er den voksnes ageren af afgørende betydning som sproglig rollemodel og dialogpartner, og som den der tager medansvaret for barnets sprogudvikling.

Nyere strømninger inden for sprogforskningen ser sproget hos børn som tegn på eller prædiktor for et barns livsmuligheder både uddannelsesmæssigt og socialt.

Tæt kommunikation mellem voksen og barn, hvor barnet kan aflæse den voksnes reaktion, blikretning og ansigtsudtryk, har direkte sammenhæng med barnets sprogudvikling og størrelsen af barnets ordforråd. Sprog er en af barnets veje til at blive forstået og forstå sig selv, at få deltagelsesmuligheder i legen og børnefællesskaberne og at kunne indgå i demokratiske processer.

Derfor skal dagtilbuddene have opmærksomhed på det brede læringssyn, som fokuserer bredt på barnets forståelse af sprogbrug i kommunikative sammenhænge, ordforråd, grammatik og narrative færdigheder.

Jf. Dagtilbudsloven skal dagtilbuddene understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden. Det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddene skal

understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

I dagtilbuddet ønsker vi derudover at skabe et afsæt for sprogligt og litterært arbejde, og dermed forudsætningerne for senere at blive gode til at læse, forstå og udvikle sproget og dets muligheder.

Målet med den tidlige indsats omkring sprog- og skriftsprogsstimulering på dagtilbudsområdet er:

- At skabe lyst og glæde ved sproglige aktiviteter
- At udvikle kendskab til sproglige traditioner
- At udvikle kendskab til skriftsprogets muligheder
- At give mulighed for at udvikle et alderssvarende og velfungerende talesprog
- At blive aktive lyttere
- At bruge legen i forhold til udvikling af ordforråd, sætninger og kommunikative kompetencer

Det er vigtigt, at der i dagtilbuddene rettes en særlig opmærksomhed på den tidlige sprogudvikling, som udvikles gennem nærhed og kommunikation i relationen mellem barn og voksen og i fællesskaberne mellem børn. Gode samtaler mellem det pædagogiske personale og børn er vigtige og har især stor betydning for børn i udsatte positioner.

Daginstitutionerne arbejder tæt sammen med forældrene om at understøtte og styrke det enkelte barn i sin sprogtilegnelse og udvikling.

Den efterfølgende indsats i skolen

I skoleforløbet er det vigtigt, at børnene lærer at beherske kulturteknikkerne skrivning og læsning på et niveau, der sætter dem i stand til, på alle trin i skoleforløbet, at anvende læsning funktionelt i deres læringsprocesser.

Målet med læse- og skriveundervisningen er, at alle børn gennem hele deres skoleforløb:

- Udvikler lyst og glæde ved at skrive og læse
- Kan anvende skrivning og læsning funktionelt i forhold til læringsprocessen i **alle fag**
- Udvikler gode læsevener
- Har skriftsproglige færdigheder (ordkendskab, afkodning, hastighed, læseforståelse), der svarer til de gældende krav
- Udfordres gennem undervisningsdifferentiering
- Har kendskab til og kan anvende forskellige læse- og skrive måder samt flere læse- og skriveteknikker.

Målet med denne strategi er endvidere, at børn med svagere forudsætninger skal spores tidligt, så der kan iværksættes målrettede og støttende undervisningstiltag, således at børnene opnår og udvikler en læse/skrivefunktion svarende til de krav, der er til læsning af både autentiske og didaktiske tekster. På landsplan vurderes det, at 3-7% af befolkningen oplever, at der er vanskeligt at udvikle en tilstrækkelig læse- og skrivefunktion, som muliggør, at de får det voksenliv, som de ellers har forudsætningerne for at leve.

På alle skoler i Allerød Kommune er der elever, som rammes af en forsinket læse/skrive-udvikling. Vi ønsker med denne strategi at sætte fokus på en tidlig opsporing og indsats for børn med dysleksi og børn i

specifikke sproglige vanskeligheder, således at indsatsen, der imødekommer barnets behov, sker i det almene nærmiljø.

Implementering af strategi for sprog og læsning

Denne strategi er udarbejdet med input fra den omfattende kompetenceudviklingsprojekt, der er igangsat i fht. en styrkelse af sprogindsatsen på dagtilbudsområdet samt med input fra skolernes læsevejledere i sommeren 2018.

På dagtilbudsområdet skal implementeringen af strategien ses i sammenhæng med det omfattende sprogkompetenceudviklings projekt som er i gang på 2. år – samt ses i forhold til implementeringen af dagtilbudsreformen og den styrkede læreplan.

Første tiltag i Implementeringen af strategien på skoleområdet er at der er etableret et netværk af læsevejledere, ordblindevejledere og IT-vejledere med henblik på i skoleåret 2018/2019 at udarbejde en samlet implementeringsplan for implementeringen af denne fælles sprog- og læsestrategi og herunder fastlæggelse af et kompetenceudviklingsforløb for skolens medarbejdere, fælles test- og konferencesystem samt indsatser for børn med dysleksi eller børn, der er opsporet til at have specifikke læsevanskeligheder og/eller være i risiko for at komme i vanskeligheder i fht. deres læse- og skrivekompetencer.

Det er planen, at den samlede implementeringsplan skal forelægges den samlede skoleledergruppe i det tidlige forår 2019 med henblik på tid til at indarbejde 1. del af de konkrete tiltag i skoleårets planlægning forud for skoleåret 2019/2020 og 2. del af de konkrete tiltag i skoleåret 2020/2021.